अनुक्रमांक .... कोड नं० – S8SK802

केन्द्रीय विद्यालय संगठन, पटना संभाग

सत्रांत परीक्षा, 2018-19

कक्षा – अष्टमी (VIII)

संस्कृतम्

क्र. सं. 2518

समय – सार्द्धहोराद्वयम्] [पूर्णाङ्का – 80

छात्रस्य / छात्राया: नाम ....

खण्ड .... अनुक्रमांक .... दिनांक ....

निर्देशा: –

सर्वे प्रश्ना: अनिवार्या: सन्ति ।

प्रश्नानाम् उत्तराणि निर्दिष्टस्थाने एव लेखनीयानि ।

अस्मिन् प्रश्नपत्रे चत्वार: खण्डा: सन्ति ।

खण्ड: (क) अपठितावबोधनम्	–	10	
खण्ड: (ख) रचनात्मककार्यम्	–	15	
खण्ड: (ग) अनुप्रयुक्तव्याकरणम्	–	20	
खण्ड: (घ) पठितावबोधनम्	–	35	
योग:	–	80	प्राप्ताङ्का: ....

वीक्षकस्य हस्ताक्षरम् परीक्षकस्य हस्ताक्षरम्

Turn Over

Scanned by CamScanner

खण्ड-'क' अपठित अवबोधनम्

1. अधोलिखितानां गद्यांशं पठित्वा उत्तराणि लिखत -

एकस्मिन् ग्रामे एकः व्याधः वसति स्म । तस्य नाम भैरवः आसीत् । सः जीविकार्थं पशून् हत्वा नगरे विक्रीणाति स्म । एकदा आखेटाय वनम् अगच्छत् । तत्र तेन एकः मृगः दृष्टः । सः तं मृगम् अमारयत् । तदेव सः मार्गे एकं सिंहम् अपश्यत् । तं दृष्ट्वा सः अचिन्तयत् – "यदि एषः सिंहः अपि प्राप्तः भवेत् तर्हि अहं प्रभूतं धनं प्राप्स्यामि ।" लोभेन यावत् सः सिंहं प्रति शरम् अक्षिपत् तावत् एव सिंहः अपि व्याधम् अक्राम्यत् । तदा व्याधः पंचत्वं गतः ।

(i) एकपदेन उत्तरत – $1 \times 2 = 2$

(क) व्याधः कुत्र वसति स्म ? ....

(ख) सः आखेटाय कुत्र अगच्छत् ? ....

(ii) पूर्णवाक्येन उत्तरत - $2 \times 2 = 4$

(क) सिंहम् दृष्ट्वा व्याधः किम् अचिन्तयत् ?

....

(ख) सः जीविकार्थं किम् करोति स्म ?

....

(iii) निर्देशानुसारम् उत्तरत - $1 \times 4 = 4$

(क) 'एकस्मिन्' इति पदे का विभक्तिः ?

(अ) चतुर्थी (आ) तृतीया (इ) पञ्चमी (ई) सप्तमी

....

(ख) 'अचिन्तयत्' इति पदे कः लकारः ?

(अ) लट् लकारः (आ) लोट् लकारः (इ) लृट् लकारः (ई) लङ् लकारः

....

(ग) 'मृगः' इत्यस्य पदस्य विशेषणपदं किम् अस्ति ?

(अ) कृष्टः (आ) एकः (इ) तेन (ई) तत्र

....

Scanned by CamScanner

(घ) 'एकदा सः आखेटाय वनम् अगच्छत्' इति वाक्ये अव्यय पदम् अस्ति ?

(अ) आखेटाय (आ) सः (इ) एकदा (ई) अगच्छत्

....

खण्ड-'ख' रचनात्मकं लेखनम्

2. कोष्ठकान्तर्गतानां पदानाम् उपयुक्तं विभक्तिप्रयोगेन अनुच्छेदम् पूरयत – ½ × 10 = 5

एकः काकः 1. .... (आकाश) डयमानः आसीत् । तृषार्तः सः 2. .... (जल) अन्वेषणं करोति । तदा सः 3. .... (घट) अल्पं 4. .... (जल) पश्यति । सः 5. .... (उपल) आनीय 6. .... (घट) पातयति । जलं 7. .... (घट) उपरि आगच्छति । 8. .... (काक) सानन्दं 9. .... (जल) पीत्वा तृप्यति । अतः उच्यते - 10. .... (उद्यम) हि कार्याणि सिद्धयन्ति ।

3. चित्रम् दृष्ट्वा उपयुक्तं पदानि गृहीत्वा वाक्यपूर्तिं कुरुत- 2 × 5 = 10

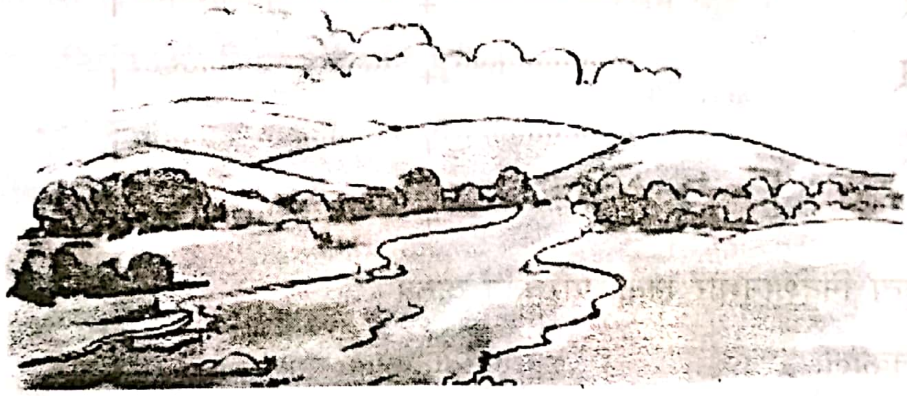

(क) अस्मिन् चित्रे एका .... वहति ।

(ख) नदी .... निःसरति ।

(ग) नद्याः जलं .... भवति ।

(घ) .... शस्यसेचनं भवति ।

(ङ) भारतं .... भूमिः अस्ति ।

Scanned by CamScanner

खण्ड-'ग' अनुप्रयुक्त-व्याकरणम्

4. उदाहरणानुसारं कोष्ठकप्रदत्तेषु पदेषु चतुर्थी विभक्तिं प्रयुज्य रिक्तस्थानपूर्तिम् कुरुत - ½ × 5 = 2½

यथा- भिक्षुकाय धनं ददातु । (भिक्षुक)

(क) .... पुस्तकं देहि । (छात्र)

(ख) अहम् .... वस्त्राणि ददामि । (निर्धन)

(ग) .... पठनम् रोचते । (लता)

(घ) रमेशः .... अलम् । (सुरेश)

(ङ) .... नमः । (अध्यापक)

5. अधोलिखितपदेषु प्रकृति-प्रत्ययविभागं कुरुत- ½ × 5 = 2½

पदानि	प्रकृतिः		प्रत्ययः
(क) ज्ञातुम्	....	+	.... ।
(ख) पातुम्	....	+	.... ।
(ग) श्रोतुम्	....	+	.... ।
(घ) गन्तुम्	....	+	.... ।
(ङ) कर्तुम्	....	+	.... ।

6. उदाहरणमनुसृत्य निर्देशानुसारं लकारपरिवर्तनं कुरुत- ½ × 4 = 2

वर्तमानकालः	अतीतकालः
यथा- सा शिक्षिका अस्ति ।	सा शिक्षिका आसीत् ।
(क) सा अध्यापने संलग्ना भवति ।	.... ।
(ख) सः त्रयोदशवर्षकल्पः अस्ति ।	.... ।
(ग) महिलाः तडागात् जलं नयन्ति ।	.... ।
(घ) यूयं किं विद्यालयं गच्छथ ?	.... ।

Scanned by CamScanner

7. मञ्जूषातः क्रियापदानि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत- ½ × 4 = 2

सन्ति, वर्तते, इच्छामि, निवसन्ति

(क) अयं प्रयोगः प्रतीकात्मकः .... ।

(ख) सप्त केन्द्रशासितप्रदेशाः .... ।

(ग) अत्र बहवः जनजातीयाः .... ।

(घ) अहम् किमपि श्रोतुम् .... ।

8. मञ्जूषातः चित्वा उचिताव्ययेन वाक्यपूर्तिं कुरुत- ½ × 6 = 3

तावत्, अपि, एव, यथा, नित्यम्, यादृशं

(क) तयोः .... प्रियं कुर्यात् ।

(ख) .... कर्मं करिष्यसि । तादृशं फलं प्राप्स्यसि ।

(ग) वर्षशतैः .... निष्कृतिः न कर्तुं शक्या ।

(घ) तेषु .... त्रिषु तुष्टेषु तपः समाप्यते ।

(ङ) .... राजा तथा प्रजा ।

(च) यावत् सफलः न भवति .... परिश्रमं कुरु ।

9. अधोलिखिते सन्धिविच्छेदे रिक्त स्थानानि पूरयत - 1 × 5 = 5

यथा - नोक्तवती = न + उक्तवती

(क) सहसैव = सहसा + ...

(ख) परामर्शानुसारम् = ... + अनुसारम्

(ग) वधार्हा = ... + अर्हा

(घ) अधुनैव = अधुना + ...

(ङ) प्रवृत्तोऽपि = प्रवृत्तः + ...

10. मञ्जूषातः अङ्कानां कृते पदानि लिखत - ½ × 6 = 3

षण्णवतिः, चतुःपञ्चाशत्, द्वासप्ततिः, अशीतिः, पञ्चषष्टिः, चतुर्नवति

80 = ... ।   54 = ... ।

96 = ... ।   72 = ... ।

94 = ... ।   65 = ... ।

Scanned by CamScanner

खण्ड–'घ' पठित अवबोधनम्

11. पद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत–

सीमन्तिनीषु का शान्ता ?
राजा कोऽभूत् गुणोत्तमः ?
विद्वद्भिः का सदा वन्द्या ?
अत्रैवोक्तं न बुध्यते ।

(i) एकपदेन उत्तरत – 1 × 2 = 2

(क) गुणोत्तमः राजा कः अभवत् ? ....

(ख) सीमन्तिनीषु का शान्ता ? ....

(ii) पूर्णवाक्येन उत्तरत – विद्वद्भिः का सदा वन्द्या ? 2

.... ।

(iii) भाषिककार्यम् – 1 × 2 = 2

(क) 'राजा कोऽभूत् गुणोत्तमः ?' इति श्लोकांशे किं विशेषणपदम् ? ....

(अ) राजा (ब) कः (स) अभूत् (द) गुणोत्तमः

(ख) 'गुणोत्तमः' इति पदस्य संधि-विच्छेदं क्रियताम् – ....

(अ) गुणो + उत्तमः (ब) गुणो + त्तमः (स) गुण + उत्तमः (द) गु + णोत्तमः

12. अधोलिखितानां गद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत–

पूर्वदिशायाम् उदेति सूर्यः पश्चिमदिशायां च अस्तं गच्छति इति दृश्यते हि लोके । परं न अनेन अवबोध्यमस्ति यत्सूर्यो गतिशीलः इति । सूर्योऽचलः पृथिवी च चला या स्वकीये अक्षे घूर्णति इति साम्प्रतं सुस्थापितः सिद्धान्तः । सिद्धान्तोऽयं प्राथम्येन येन प्रवर्तितः, स आसीत् महान् गणितज्ञः ज्योतिर्विच्च आर्यभटः । पृथिवी स्थिरा वर्तते इति परम्परया प्रचलिता रूढिः तेन प्रत्यादिष्टा ।

(i) एकपदेन उत्तरत– 1 × 4 = 4

(क) सूर्यः कस्यां दिशायाम् उदेति ? ....

(ख) महान् गणितज्ञः ज्योतिर्विद् च कः आसीत् ? ....

(ग) कः अचलः अस्ति ? ....

(घ) स्वकीये अक्षे का घूर्णति ? ....

Scanned by CamScanner

(ii) पूर्णवाक्येन उत्तरत – 2 × 2 = 4

(क) का प्रचलिता रूढिः आर्यभटेन प्रत्यादिष्टा ?

.... ।

(ख) कः सिद्धान्तः सर्वप्रथमं तेन प्रवर्तितः ?

.... ।

(iii) भाषिक-कार्यम् – 1 × 4 = 4

(क) 'पृथिवी स्थिरा वर्तते' इति वाक्ये अत्र किं विशेषणपदं प्रयुक्तम् ? ....

(अ) पृथिवी (ब) स्थिरा (स) वर्तते (द) अत्र

(ख) 'सुस्थापितः' इति पदस्य कः उपसर्गः अस्ति ? ....

(अ) स्थापितः (ब) थापितः (स) सु (द) सुस्

(ग) 'पूर्वदिशायां' इति पदस्य अत्र किं विलोमपदं अस्ति ? ....

(अ) पश्चिमदिशायां (ब) उदेति (स) सूर्यः (द) गच्छति

(घ) 'अवबोध्यमस्ति' इति संयुक्तस्य पदस्य विच्छेदं कुरुत ।

.... + ... ।

13. श्लोकांशमेलनं कृत्वा लिखत – 1 × 4 = 4

क	ख
किं कुर्यात् कातरो युद्धे	अत्रैवोक्तं न बुध्यते
विद्वद्भिः का सदा वन्द्या	तक्रं शक्रस्य दुर्लभम्
कं संजघान कृष्णः	मृगात् सिंहः पलायते
कथं विष्णुपदं प्रोक्तं	काशीतलवाहिनी गङ्गा

(क) ....

(ख) ....

(ग) ....

(घ) ....

14. रेखांकितपदमाधृत्य प्रश्ननिर्माणम् कुरुत– 1 × 5 = 5

(क) <u>प्रसन्नतायाः</u> विषयोऽयम् । .... ?

Scanned by CamScanner

(ख) सर्वकारस्य घोषणा अस्ति । .... ?

(ग) अहम् स्वापराधं स्वीकरोमि । .... ?

(घ) समयात् पूर्वम् आया सं करोषि । .... ?

(ङ) अम्बिका क्रोडे उपविशति । .... ?

15. समानार्थकपदानि मेलनं कृत्वा लिखत – ½ × 6 = 3

जगति	नदी	....	....
कुलिशात्	पृथ्वीम्	....	....
प्रकृति	संसारे	....	....
चक्षुषा	स्वभावः	....	....
तटिनी	वज्रात्	....	....
वसुन्धरा	नेत्रेण	....	....

16. 'क' स्तम्भे विशेषणपदं दत्तम् 'ख' स्तम्भे च विषेष्यपदम् । तयोर्मेलनम् कृत्वा लिखत – ½ × 5 = 2½

'क' स्तम्भ	'ख' स्तम्भ	'क' स्तम्भ	'ख' स्तम्भ
(1) स्वस्था	(क) कृत्यम्	(1) स्वस्था	....
(2) महत्वपूर्णा	(ख) पुत्री	(2) महत्वपूर्णा	....
(3) जघन्यम्	(ग) वृत्तिः	(3) जघन्यम्	....
(4) क्रीडन्ती	(घ) मनोदशा	(4) क्रीडन्ती	....
(5) कुत्सिता	(ङ) गोष्ठी	(5) कुत्सिता	....

17. उचितकथनानां समक्षं 'आम्' अनुचितकथनानां समक्षं 'न' च इति लिखत- ½ × 5 = 2½

(क) अहम् परिवारस्य चक्षुषा संसारं पश्यामि । ....

(ख) समं जगत् मम काव्यैः मुग्धमस्ति । ....

(ग) अहम् अविवेका भारतजनता अस्मि । ....

(घ) अहं वसुन्धराम् कुटुम्बं न मन्ये । ....

(ङ) अहं विज्ञानधना ज्ञानधना चास्मि । ....

* * *

Scanned by CamScanner